

Десь колись жили-були собі два міста в одному місті. Одне з них удалось ясне, а друге — темне. Одне невгамовно товклося цілісінький день, а друге ніколи й нізащо б не зворухнулося. Одне — тепле, ще й сповнене вічнominливого світла. А друге — холодне, ще й привалене брилами, щоб нікуди не втекло. Коли ж сонце щовечора опускалось за «Максимус-Філмс», то місто живих починало нагадувати цвинтар Грін-Глейдс, що близенько, через дорогу, котрий якраз і був другим містом — градом небіжчиків.

Коли ж гасло світло й припинявся усякий рух, а вітер, що обдував будівлі студії, прочахав, отоді начебто якась неймовірна печаль-меланхолія розливалася від парадних воріт міста живого по вже посутенілих авеню, добуваючись аж до того високого цегляного муру, який і розводив, одне від одного, оті два міста. І зненацька вулиці сповнювалися чимось таким невимовним, що про нього можна було сказати щось лише перегодом — як про спомин. Адже люди, відходячи до іншого світу, лишають по собі всілякі архітектурні надбудови, які кишать примарами неймовірних подій.

Бо й справді це було найнесамовітіше у світі місто, де могло будь-що трапитися, і таки траплялося будь-що. Десять тисяч смертей відбулося там, а люди, хутенько закопавши небіжчика в землю, зривалися, регочучи, на рівні ноги, аби завдати ті ноги на плечі, — й хода! Геть-геть! Тут підпалювалися цілі квартали, але ніколи вони так і не згоряли. Сирени верещали, поліційні машини мало не перекидалися, огинаючи ріг

за рогом... аби тільки полісмени позривали й поховали свої «бляхи», а пожежники — покольдкремили на собі ту свою жовтогарячу пресовану пудру та й порозходилися додому, до своїх бунгало, що ген на околицях, — у той великий і переважно такий нудно-занудний світ.

А тут ще чигали динозаври... Мініатюрні? Лише на мить! Бо ж наступної секунди вони р-раз! — і вже забовваніли, п'ятдесят футів заввишки, над напіводягненими незайманками, а ті — ну верещати, хапаючись за ключі. Саме звідсіля вирушило декілька хрестових походів, аби тільки почіпляти свої обладунки на кілочки та позаховувати списи-піки в крамниці «Західний костюм», що в глухому куті вулиці. Саме тут Генріх Восьмий видав повеління скосити кілька голів. Саме звідси Дракула виблукав *во плоті*, аби вернутись порохнею. Були тут і зупинки Хресного Шляху, де знову й знову освіжався слід пролитої крові у міру того, як сценаристи стогнали, супроводжуючи Агнца до Голготи, а спина їм тріщали під тягарем дублів за дублями, а кінорежисери їх батожили, а кіномонтажники-фільмочіки краяли гострющими, мов бритва, ножами. І саме з отих-о мінаретів муєдзини щовечора закликали правовірних мусульман до молитви, у той час як лімузини шурхотіли-шепотіли безликими своїми, але кінськими, силами поза кожнісіньким вікном, а селяни ховали очі, щоб оте не осліпило.

А що все це була чистісінька правда, то й як не повірити, що коли сонце ховалося, те старе-давнє привиддя з'являлося, і виходило так, що перегріте місто прочахало, дедалі дужче нагадуючи омармуровані садові доріжки отам, за муром. А тоді, вже ближче до опівночі, у тому чудному супокої, спричиненому прохолодою, та леготом, та ще промовистим бамканням якихось далеких церковних дзигарів, обидва

міста нарешті єдналися, стаючи одним цілим. І вже нічогісінько й не рухалося, окрім нічного сторожа, що скрадливою ходою хутко опинявся з Індії у Франції, звідтіля потрапляв у канзаські прерії, далі — у брунасто-кам'яничний Нью-Йорк, а далі — на Пікаділлі та на Іспанські Сходи, покриваючи отак-о, за короткі двадцять хвилин, двадцять тисяч миль територіальної неймовірності. І все це — доки його колега по той бік муру позупиняє годинники поміж монументів, поблискає променем ліхтарика по декількох арктичних ангелах, перечитає, мов посвідки, імена на пам'ятниках, а тоді сяде освіжитися опівнічним чайком та всім, що лишилося після котрогось кістоунського «копа»¹. А вже о четвертій ранку, коли сторожі поснуть, обидва міста, гарненько доглянуті-укукоблені, почнуть вичікувати, коли ж то зійде сонце та й освітить і пов'ялі квіти, й ще не добиті негодами надгробки, і слононосну Індію, готову перенаселитися, якщо пан Бог-Режисер теє схвалить, а Акторський Колектив у життя сценічно втілить.

Отож діялося це напередодні Дня Усіх Святих 1954 року.

Геловін.

З усього року — найулюбленіший мій вечір.

Бо якби це було не так, я б нізащо не докотився до такого, аби почати розказувати оцю нову Бувальщину про Два Міста.

І який опір міг я при цьому вчинити, коли холодним різцем щось вистукало мені запросини?

Як міг я не впасти навколінці та, зробивши глибокий вдих, не здмухнути мармурового пороху?

---

¹ Лицаря Ордена св. Патрика (*тут і далі примітки перекладача*).

Перший з'явився...

Я — зайшов до студії о сьомій того, геловінського ранку.

Й останній пішов звідтіля...

То вже була за якусь хвилюк десятя, і я робив свій останній, на ніч, обхід, упиваючись тим простим, але неймовірним фактом, що аж оце нарешті я допався до праці в такій місцині, де все чітко визначено. Початки тут були абсолютно гострі, а кінцівки — завше ретельно заокруглені й незворотні. Там, надворі, поза цими знімальними павільйонами, я не надто довіряв повсякденному життю з його жахливими сюрпризами й абияк — стук-грюк, аби з рук — склепаними сюжетами. Отут, блукаючи доріжками на світанку чи у вечоровій сутіні, я міг уявляти, що ось я відкрив студію, а тепер її й зачиняю. Вона належала мені, бо так я сам собі сказав.

Тож я міряв кроками територію, що розкинулася на півмилі вшир, а вглиб занурилась аж на милю, поміж чотирнадцятьма внутрішніми павільйонами звукозапису й десятьма знімальними майданчиками надворі, — я, жертва моєї власної романтичності й шаленої залюбленості у фільми, які панували над життям, коли воно виходило з-під контролю за отими іспанськими зварно-залізними вхідними ворітьми.

Година була вже пізня, але чимало фільмів мали скінчитися, згідно з їхніми графіками, саме під час Геловіну, тож костюмовані вечірки й прощальні гулянки неминуче мусили відбуватися одночасно на різних павільйонах. Із трьох павільйонів звукозапису, з їхніх широко розчахнутих розсувних дверей, лилася гучна музика; звідти долинали співи, хихотання і бахкання

шампанових корків. Юрби у фільмових костюм-ах вітали юрми в геловінсько-чортовинських лах-ах.

Та я не заходив нікуди, ото хіба тільки усміхнусь чи й засміюсь, мимохіть-мимохідь. Зрештою, коли вже я уявив собі, що вся студія належить мені, то чи де загаюсь, чи й зовсім звідси піду — на все моя воля.

Але, навіть знову поринаючи в сутінь, я відчував у собі якийсь тремтіння. Надто вже далеко зайшло, стільки років розвиваючись, моє закохування в кіно. Це було немов поборюватися з Кінг-Конгом, що завалився на мене, коли мені було тринадцять, бо я ж так і не виборсався з-під його туші, оглушливого гупання його серця.

Отак і студія: щоранку, хай-но до неї поткнуся, вона так і гуне на мене. Не годинку, та й не дві тратив я, аби виборсатися з-під її чарів, задихати нормально й заходитися коло своєї праці. А смерком знову брав мене той її очар, аж дихати ставало тяжко. Я усвідомлював, що незабаром мені таки доведеться вибратися звідсіль, просто втекти, аби ніколи й нізащо більше не повернутись, а то ж вона, мов той Кінг-Конг, щоразу падаючи й придушуючи, одного нечудового дня таки доконає мене.

Я минав якраз кінцевий павільйон, коли останній вибух веселощів та ударного джазу потряс стіни. На велосипеді повз мене промчав помічник оператора, відвозячи повний кошик плівки на трупорозтин до редактора з його бритвою, а вже той/та або врятує фільм, або поховає навіки. А потім — чи в кінотеатри, а чи на полиці, до інших фільмів-мерців, де їх хоч і не поїсть іржа, але порох таки припорошить — на віки вічні.

Церковні дзигарі на Голівудських горах вибили десяту. Я крутнувся й звільна закрокував до своєї келії в корпусі сценаристів.

А там, на столі, на мене чигало запрошення — на роль дурня заплішеного.

Не на мармуровій плиті викарбуване, а охайно видрукуване на високоякісному папері для нотаток.

Перечитуючи його, я опустився у своє робоче крісло. Обличчя мені похололо, а рука боролась зі спокуюсо схопити записку, зіжмакати й викинути геть.

Ось що там було написано:

ПАРК ГРІН-ГЛЕЙДС. Геловін.

Сьогодні опівночі.

Середина задвіркового муру.

Р. С. На тебе чекає велике одкровення. Матеріал для щонайпопулярнішого роману чи пречудового сценарію. Не пропусти ж!

Ну, я ніякий не зух. Навіть не думав вчитися водити машину. Не літаю літаками. Жінок боявся аж до двадцяти п'яти літ. Усілякі там височини просто ненавиджу, а Емпайр-Стейт — то чистий жах для мене. У ліфтах завжди нервую. Ескалатори мене кусають. А їжею як перебираю! Перший свій біфштекс спожив аж у двадцять чотири роки, а все дитинство перебивався ну не з хліба на квас, але гамбургерами, сандвичами з шинкою, яйцями та томатним супом.

— Парк Грін-Глейдс! — вимовив я вголос.

Господоньку (подумалось)! Опівночі? Щоб то я, хлопець, якого забіяки товкли чи не до самого кінця отроцтва, попхався туди опівночі? Хлопчина, котрий зашився під братове плече, коли вперше побачив «Фантома в опері»?

Авжеж, саме я.

— А щоб тобі заціпило! — викрикнув.

І подався на цвинтар.

Опівночі.

Покидаючи студію, я звернув до Ч (*Для чоловіків*), це недалечко від Головних воріт, а тоді подався в інший бік. Таке то було місце, яке я навчився обминати: грот підземний, де дзюрчать якісь потаємні води, а хай-но лиш торкнешся дверей, ще не відчинивши їх, як щось там зашурхоче, от мов рак хутенько задки-задки геть. Тож я вже давно застосовую тут таку практику: постою-повагаюсь, прокашляюсь — і тільки тоді легесенько відчиню двері. А як на те й двері кабін усе-редині того Ч по-різному зачиняються: то зі стуком, то дуже тихо, а то мов із рушниць бабахнуть, от ніби істоти, що цей грот населяють, тікають і за дня, й навіть тепер, о цій пізній годині, розбігаються перепуджено хто куди, через оті пізні вечірки-мізансцени, тож ти потрапляєш до прохолодно-порцелянкової тиші, де чути лиш мурмотіння попідземних струменів, якнайшвидше справляєш свою нужду й вискакуєш, навіть рук не помивши, а вже знадвору тільки й почуєш, як знову хитро-повільно прокидається тамтешній рак, як перешіптуються, на весь отвір, від одвірка до одвірка, двері та повертаються домовики-грововики, кожен на своїй стадії виходу з лихоманки та безладу.

Отож, як уже було сказано, наживав я звідти п'ятами та, загорлавши перед входом до Ж по той бік алеї, аби допевнитися, чи там нікого немає, шаснув туди, а там — прохолодна, біло-чиста керамічна місцина, і жодних тобі темних гротів, і не сипонуть тобі врозтіч усякі-псякі жуки-грововики, й одна моя нога тільки туди, а друга вже й звідти, і якраз пощастило повітрі-щатися на полк пруської гвардії, що промарширував на вечірку Десятого павільйону, а от командир їхній порушив шик: миловидий молодик із нордичною

чуприною та величезними очима-невиннятами, він, не відаючи, на що зараз нашттовхнеться, забіг до Ч.

«Його вже більше ніхто не побачить!» — подумав я і заквапився майже опівнічними вулицями.

Таксі було мені не по кишені, але щоб я сам-один потеліпався опівночі на цвинтар? Це ж усе одно, що скочити самому Вельзевулу в пельку. Тож за три хвилини до призначеного часу таксі й привезло мене до цвинтарних воріт.

Дві нескінченні хвилини я збув, намагаючись злічити всі ті склепи й пам'ятники, що їх накопичив парк Грін-Глейдс, хоч і знав приблизну цифру: він найняв на мертвяцьку роботу якихось дев'ять тисяч небіжчиків, ще й на повну робочу добу — на цілу вічність.

Протягом п'ятдесяти років небіжчики приносили сюди свій час, від того самого дня, коли двоє підприємців, будівельники Сем Грін та Ральф Глейд, збанкрутувавши, покидали свої нікчемні вивіски й поставили перші надгробки.

Збагнувши, що в сукупності їхніх прізвищ таїться чимала комерційна вигода¹, збанкрутілі творці котеджів просто перетворилися на парк Грін-Глейдс, де ховали скелети з усіх студійних шаф, що через дорогу.

Подійкували, буцімто кіномагнати, причетні до тіньових махінацій із нерухомістю, зорудували так, щоб ті двоє панів позакривали свої будівельні фірми. Разом із першим похованням у Грін-Глейдс у землю лягло й чимало пліток, чуток, провин і застарілих злочинів.

А я цієї хвилини, стискаючи пальцями коліна й скрегочучи зубами, витріщався на ген ту далеку стіну, за якою міг налічити шість безпечних, затишних, чудових знімальних павільйонів, де закінчувались останні

---

¹ Green Glades, «Зелені Галявини» (англ.).

геловінські гулянки, де згортались останні вечірки, змовкала музика, й люди, котрі праведні, а котрі й не дуже, розхóдилися і роз'їжджалися по своїх домівках.

Спостерігаючи, як промені автомобільних фар ковзають по стінах великого павільйону звукозапису, та уявляючи, як люди кажуть одне одному: «Бувайте! На добраніч!» — я несподівано так сильно захотів і собі бути там, із ними, хай і не дуже праведними... і хай би я нікуди звідти й не рушав, адже «нікуди» було краще за оце-о!

Цвинтарні дзиг'арі вибили опівніч.

— Ну? — мовив хтось.

Я відчув, як мої очі відірвалися від тієї далекої студійної стіни й прикипіли до зачіски мого таксиста.

Він задивився на цвинтар крізь залізні ґрати воріт, обцмокуючи свої здоровецькі зубища. Відлунки годинникових ударів завмерли, й стало чути, як вітер сіпає ворота, торохкаючи ними.

— І хто ж, — запитав водій, — відчинить ворота?

— *Я?! —* нажахано вирвалося мені з уст.

— Ти сам сказав! — проголосив таксист.

Спливла довжелезна хвилина, поки я зібрався на силах і спробував смикнути ворота. І як же я зчудувався, коли з'ясував, що вони зовсім не замикані. Тож і розчохнув їх.

Завів я туди таксі — достоту як, бува, старий дід заводить до стайні вкрай змореного й дуже перепудженого коня. Таксі невдоволено щось собі мурмотіло, але таки посувалося вперед, а водій знай бурмотів крізь зуби: «Свят! Свят! Хай щось кинеться до нас, то ти й не думай, що я лишуся на місці!»

— Та ні — це ви не сподівайтесь, що я лишусь! — запевнив його я. — Уперед!

Чимало білих балахонів мріло обабіч посипаної жорствою доріжки. Чую: один дух зітхнув... Але ж то

помпують мої власні легені, силкуючись роздмухати бодай якийсь вогник у грудях!

На голову мені впало кілька крапель дощу.

— Боженьку! — прошепотів я. — Як же мені обійтися без парасольки?

Щоразу, коли мені доводилось переглядати старі фільми жажів, я сміявся з того хлопа, який глупої ночі вискакує надвір, наче не знає, що краще пересидіти в хаті. І з тієї жінки сміявся, котра вчиняє так само, лупаючи отими своїми великецькими невинними очима й неодмінно ступаючи на височезних каблуках-стилетах, аби, як доведеться тікати, перечепитися ними через щось і впасти. Одначе ось і я тутечки, пошився в ті самі дурні, а все через якусь безглузду записку, обіцянку-цяцянку.

— Окей, — сказав водій таксі. — Отут-о я стану — й ані на сантиметр далі!

— Боягуз! — зойкнув я.

— Авжеж! — погодився чолов'яга. — Саме тут я тебе й зачекаю.

Це вже була подолана половина відстані до задвіркового муру, і дощ, косими пасмами умиваючи мені обличчя, заглушував прокльони, що булькотіли в моїй горлянці.

Дяка таксистовим фарам, то я зміг розгледіти драбину, приставлену до задньої стіни цвинтаря, от мов хтось хотів перелізти на задвірки студії «Максимус-Філмс».

Став я під тією драбиною та й задер голову, намагаючись щось назорити крізь холодну мряку.

А там, угорі на драбині, з'явився якийсь чоловік: ніби хоче перелізти через мур?

Але чомусь він так і заляк там, от ніби удар блискавки сфотографував його, зафіксувавши навіки в негативному відбитку на біло-синій емульсії: голова

викинута вперед, мов у падучої зірки в незагальмованому польоті, а тіло скорчилось-перегнулось, немов той чоловік прагнув перевалитися через стіну й сторчоголов бебехнутися в «Максимус-Фіلمс».

Одначе він, залякнувши якомсь гротескно, так і стирчав там, мов заморожений ляк.

Почав я його гукати, а тоді ураз збагнув, чому він занімів, чому заціпенів.

Той чоловік нагорі чи то вмирав, чи то вже був мертвий.

Гнаний пітьмою, приборів він сюди, видряпався на драбину й зціпів, уздрівши — *що?* Щось побачене за межею ошелешило його, злякало на смерть? А чи щось, сховане в студійній темряві, було ще куди гірше?

Доц уже поливав білі надмогильні пам'ятники мов із відер.

Я легенько струснув драбину.

— Ой Боже! — заволав я.

Бо той стариган так і полетів шкереберть із драбини додолу.

Падаючи, я кинувся вбік, аби тільки воно не на мене.

Гепнувся він десятитонним метеором поміж гробівці. Я зірвався на ноги та й став над ним, неспроможний почути ні те громохке гупання в моїх грудях, ні шепотіння дощу, який поливав і брили, і старого, промочивши його до рубця.

Я втопив погляд в обличчя мертвяка.

А він витріщався на мене очима-устрицями.

«І чого ти видивляєшся на мене?» — запитав він самою думкою.

«Бо я, — подумалось мені, — *знаю вас!*»

Білим каменем було його обличчя.

«Джеймс Чарлз Арбутнот, колишній керівник “Максимус-Фіلمс”!» — подумав я.